

RUTA SEPETYS

*Printre
tonuri cenușii*

Traducere din limba engleză de
GABRIELA STOICA

TRASEUL

Această hartă este menită să arate distanța imensă pe care Lina împreună cu mama și fratele ei au fost nevoiți să o parcurgă, fiind deportați. Nu redă cu acuratețe granițele țărilor.

HOȚI ȘI PROSTITUATE

1

M-AU SĂLTAT ÎN CĂMAȘĂ DE NOAPTE.

Uitându-mă în urmă, semnele prevestitoare de rău se arătau — fotografii de familie arse în șemineu, mama cosând în toiul nopții bijuteriile și argintăria cea mai de preț în căptușeala hainei, papa nemaiîntorcându-se de la muncă. Fratele meu mai mic, Jonas, puneam întrebări. Și eu puneam întrebări, dar probabil că refuzam să dau crezare semnelor. De-abia mai târziu mi-am dat seama că mama și papa intenționau să fugim împreună. Dar nu am fugit.

Am fost sălțați.

14 iunie, 1941. Mă schimbam în cămașă de noapte și mă așezasem la birou să îi scriu o scrisoare verișoarei mele, Joana. Am deschis o mapă de scris sidefie nou-nouță și o trusă de creioane și stilouri, un cadou de la mătușa mea la aniversarea de cincisprezece ani.

Briza nocturnă adia prin fereastra deschisă pe deasupra biroului meu, făcând perdeaua să valseze ușor dintr-o parte într-alta. Simțeam parfumul lăcrămioarelor pe care mama le plantase cu doi ani în urmă. *Dragă Joana.*

Nu a fost o simplă bătaie în ușă. Au fost niște bubuituri insistente care m-au făcut să sar ca arșă de pe scaun. O ploaie de pumni se abătea asupra ușii de la intrarea principală. În casă nicio mișcare.

M-am ridicat de la birou și am iscodit holul din priviri. Mama era lipită de perete, cu fața la harta noastră înrămată a Lituaniei, cu ochii închiși și cu chipul răvășit de o îngrijorare cum nu mai văzusem la ea până atunci. Se ruga.

— Mama, i s-a adresat Jonas, din care se vedea doar un ochi prin crăpătura ușii de la camera lui, ai de gând să deschizi? După cum se aude, s-ar putea să o spargă.

Mama și-a întors capul ca să ne vadă pe mine și pe Jonas aruncând priviri cercetătoare din pragul camerelor noastre. S-a sforțat să schițeze un zâmbet.

— Da, dragule. Voi deschide ușa. N-o să permit nimănui să ne spargă ușa de la intrare.

Țăcănitul tocurilor îi reverbera în ecou pe dușumeaua din lemn a holului, iar fusta lungă și subțire i se legăna în jurul gleznelor. Mama era elegantă și frumoasă, splendidă, mai bine zis, cu zâmbetul ei neobișnuit de larg care lumina totul în jur. Eram norocoasă că aveam părul de culoarea mierii și ochii de un albastru strălucitor ai mamei mele. Jonas avea zâmbetul ei.

Voci răsunătoare se revărsau amenințător dinspre salon.

— NKVD-iști! a spus Jonas în șoaptă, pălind. Tadas mi-a spus că i-au luat vecinii și i-au urcat într-un camion. Arestează oameni.

— Nu. Nu aici, i-am răspuns eu.

Poliția secretă sovietică nu avea ce căuta în casa noastră. M-am îndreptat spre capătul holului să ascult mai bine și să trag cu ochiul pe după colț. Jonas avea dreptate. Trei ofițeri NKVD o încercuiseră pe mama. Purtau șepci albastre cu banderolă roșie și aveau o stea aurie deasupra cozorocului. Un ofițer înalt avea pașapoartele noastre în mână.

— Mai avem nevoie de timp. Vom fi gata mâine-dimineață, își pleda mama cauza.

— Douăzeci de minute — sau nu mai apucați dimineața, i-a rețezat-o ofițerul.

— Vă rog, vorbiți mai încet. Am copii, a rostit mama în șoaptă.

— Douăzeci de minute, a lătrat ofițerul. Și-a azvârlit țigara aprinsă pe podeaua curată a camerei noastre de zi și a strivit-o cu cizma.

Eram pe cale de a ne transforma și noi în țigări.

2

ERAM ARESTAȚI? Unde era papa? Am fugit în camera mea. Pe pervazul meu apăruse o pâine proaspătă, cu un teanc gros de ruble îndesat sub ea. Mama s-a ivit în cadrul ușii, cu Jonas ținându-se ca scaiul după ea.

— Dar unde mergem, mamă? Ce am făcut? a întrebat-o el.

— E o confuzie la mijloc. Lina, mă ascultă? Trebuie să ne mișcăm rapid și să împachetăm tot ceea ce ne este folositor, dar nu neapărat și drag nouă. Înțelegeți? Lina? Hainele și pantofii trebuie să fie prioritatea noastră. Încearcă să înghesui tot ce poți într-o valiză.

Mama s-a uitat înspre fereastră. A pus pe furiș pâinea și banii pe birou după care a tras perdeaua dintr-o mișcare.

— Promiteți-mi că, în cazul în care se oferă cineva să vă ajute, îl ignorați. Trebuie să rezolvăm problema asta singuri. Nu trebuie să băgăm familia sau prietenii în încurcătura asta, înțelegeți? Chiar dacă vă strigă cineva pe nume, nu trebuie să răspundeți.

— Suntem arestați? a început Jonas.

— Promite-mi!

— Promit, a rostit Jonas încetișor. Dar unde e papa?

Mama a făcut o pauză, clipind des.

— Va veni în întâmpinarea noastră. Avem douăzeci de minute. Strângeți-vă lucrurile. Acum!

Dormitorul a început să se învârtă în jurul meu. Vocea mamei răsună în ecou în capul meu.

— Acum. Acum!

Ce se întâmpla? Zgomotul făcut de fratele meu de zece ani care alerga de colo-colo prin camera lui m-a trezit la realitate. Mi-am înșfăcat valiza din debara și am deschis-o pe pat.

Exact cu un an înainte, sovieticii începuseră să își mute trupele dincolo de graniță, în țara noastră. Apoi, în august, Lituania a fost în mod oficial anexată Uniunii Sovietice. Când mi-am exprimat nemulțumirea în timpul mesei de prânz, papa a țipat la mine și mi-a spus că niciodată, dar niciodată, să nu mai spun ceva denigrator la adresa sovieticilor. M-a trimis la mine în cameră. Nu am mai zis nimic cu voce tare după aceea. Dar m-am gândit mult la treaba asta.

— Pantofi, Jonas, șosete de schimb, un palton! o auzeam pe mama strigând de jos, din hol. Am luat fotografia noastră de familie de pe raft și am pus-o cu rama aurie în sus pe fundul valizei goale. Chipurile din fotografie mă priveau fericite, neștiutoare. Fusesse făcută cu doi ani în urmă, de Paște. Bunica încă mai era în viață. Dacă ne duceam, într-adevăr, la închisoare, voiam să o iau cu mine. Dar nu se putea să mergem la închisoare. Nu greșisem cu nimic.

Toată casa răsună de uși și sertare trântite, de lucruri adunate în grabă.

— Lina, a strigat mama dând buzna în cameră, cu brațele încărcate. Grăbește-te!

S-a repezit să deschidă debara și sertarele, sortând lucrurile într-o grabă nebună și înghesuindu-le în valiza mea.

— Mama, nu îmi găsesc caietul de schițe. Unde este? am întrebat-o eu cuprinsă de panică.

— Nu știu. O să cumpărăm altul. Împachetează-ți lucrurile. Grăbește-te!

Jonas a intrat în fugă în camera mea. Era îmbrăcat de școală, cu uniformă și cravata lui micuță, cu ghiozdanul în mâini. Părul lui blond era pieptănat cu grijă într-o parte.

— Sunt gata, mama, i-a spus el cu glas tremurat.

— N-nu! a bolborosit mama, înghițindu-și cuvintele la vederea lui Jonas îmbrăcat de școală.

A tras precipitat aer în piept, apoi și-a coborât vocea.

— Nu, dragule, valiza ta. Vino cu mine.

L-a înhățat de braț și au luat-o amândoi la fugă spre camera lui.

— Lina, puneți pantofii și șosetele. Fuga!

Mi-a aruncat pelerina de ploaie de vară. Am tras-o pe mine.

Mi-am pus sandalele și am înșfăcat în grabă două cărți, funde de prins părul și peria de păr. Unde era caietul meu de schițe? Am luat mapa de scris, trusa de stilouri și creioane, teancul de ruble de pe biroul meu și le-am pus printre vrafurile de lucruri pe care le aruncasem în valiza mea. Am zăvorât încuietorile, am ieșit în mare grabă din cameră, iar în urma mea a rămas perdeaua fâlfâind peste pâinea proaspătă care încă se mai afla pe biroul meu.

~

Am zărit imaginea mea reflectată în ușa de sticlă a brutăriei și m-am oprit o clipă. Aveam un strop de vopsea verde pe bărbie. L-am șters și am împins ușa. Un clopoțel a sunat deasupra capului meu. În magazin era cald și mirosea a drojdie.

— Lina, ce bine îmi pare că te văd.

Femeia a venit degrabă la tejea.

— Cu ce pot să te servesc?

O cunoașteam?

— Îmi pare rău, dar nu...

— Soțul meu este profesor la universitate. Lucrează pentru tatăl tău, m-a lămurit ea. Te-am văzut în oraș împreună cu părinții tăi.

Am dat din cap.

— Mama m-a trimis să iau o pâine, i-am zis eu.

— Desigur, a zis femeia, căutând în dosul tejegelei. A împachetat o pâine bine crescută în hârtie maronie și mi-a dat-o. Când am scos banii, a clătinat din cap.

— Te rog, mi-a șoptit femeia. Nu ne vom putea revanșa niciodată față de voi, de fapt.

— Nu înțeleg.

I-am întins monezile, dar ea m-a ignorat.

Clopoțelul a sunat. A intrat cineva în magazin.

— Transmite-le părinților tăi complimente din partea noastră, mi s-a adresat femeia, îndreptându-și apoi atenția spre celălalt client.

Mai târziu în acea seară l-am întrebat pe tata de pâine.

— Foarte frumos din partea ei, însă nu era necesar, a comentat el.

— Dar ce ai făcut? l-am întrebat eu.

— Nimic, Lina. Ți-ai terminat temele?

— Dar trebuie să fi făcut ceva ca să meriți pâine gratis, am insistat eu.

— Nu merit nimic. Când sprijini o cauză dreaptă, Lina, nu te aștepti la recunoștință sau la recompensă. Și acum, la lecții cu tine!